

События 17 сентября 1939 года положили начало новому периоду в жизни всего белорусского народа, хотя в этом новом было не только положительное. Тем не менее, несмотря на серию отрицательных моментов, объединение Западной Белоруссии с БССР имело положительное значение.

СТАН АДУКАЦЫЎ У ЗАХОДНЯЙ БЕЛАРУСІ НАПЯРЭДАДНІ ВЕРАСНЯ 1939 Г.

Вабішчэвіч А.М.

Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт

У 1930-я гады польскія ўлады сталі на шлях канчатковай ліквідацыі нацыянальнай асветы беларусаў. Школьная рэформа ў Польшчы дала магчымасць рэжыму "санацыі" гэта паскорыць. Ідэя выхавання моладзі ў лаяльных адносінах да польскай дзяржавы стала дамінуючай у дзейнасці існуючых навучальных устаноў. У ходзе рэфармавання зроблены адыход ад пераемнасці і бесперапыннасці ў навучанні. Заходнебеларускія сяляне страцілі шансы павысіць свой адукацыйны узровень. Шматступенчатасць, высокая плата за вучобу і іншыя новаўвядзенні яшчэ больш абмежавалі доступ іх дзецям да сярэдніх школ, ВНУ, якія павінны былі рыхтаваць надзейныя кадры для рэжыма "санацыі". Пад выглядам дакладнага выканання заканадаўства 2 уцалелыя беларускія гімназіі (Віленская і Навагрудская) былі пераўтвораны яшчэ ў 1932 г. Лес Віленскай гімназіі ў 1938/39 навучальным годзе быў няпэўны. Папячыцельства Віленскай школьнай акругі загадала скасаваць першы клас. Хадатайніцтва дэлегатаў бацькаўскага камітэта перад міністэрствам веравызнання і грамадскай асветы ў маі 1939 г. пленных вынікаў не дало. Аднак уступныя экзамены летам 1939 г. усе-такі праводзіліся.

У выніку асімілятарскай палітыкі польскіх улад пануючым тыпам нацыянальных школ у Заходняй Беларусі сталі менавіта польскія. Аднаведным чынам змяніліся і змест, формы, метады навучання і выхавання ў навучальных установах. Аднак нават польскія школы не задавалілі сацыяльна-эканамічныя, нацыянальна-культурныя патрэбы краю, павольна вялі барацьбу з непісьменнасцю. На тэрыторыю ў 100 км² на Віленшчыне і Навагрудчыне прыходзілася 5,4, Палессі – 3,4 школы, калі сярэдні паказчык па усёй Польшчы складаў 7,3 школы. У многіх заходнебеларускіх паветах, асабліва ў Палескім ваяводстве, існавалі "бяшкольныя акругі". У 1936 г. у палескім ваяводстве з 236 тыс. дзяцей школьнага ўзросту 53 тыс. (23%) не былі ахоплены пачатковым навучаннем. Як сведчыць інфармацыйная запіска намесніка наркама асветы БССР К. Чарнова, падрыхтаваная ім 25 кастрычніка 1939 г. у Беластоку, у заходнебеларускіх зямлях не было ахоплены школьным навучаннем не менш 129800 дзяцей. Сярод дзяцей, што былі ахоплены гэтым навучаннем, шмат не хадзіла на вучобу. Прычыны гэтага – аддаленнасць школ, неабходнасць памагаць бацькам па гаспадарцы, адсутнасць абутку, адзеньня. Існуючыя пачатковыя школы не задавальнялі патрэбы няпольскага насельніцтва. Паводле інфармацыі К. Чарнова, з 6119 школ польскіх было 5932, рускіх – 3, яўрэйскіх –

263 (прыватныя), адна нямецкая і ніводнай беларускай (НАРБ. Ф. 4. Воп. 21. Сл. 1512. Ар. 21-27).

Пасля забароны польскай адміністрацыяй у канцы 1936 г. дзейнасці дзвюх асноўных культурна-асветніцкіх арганізацый Заходняй Беларусі – Таварыства беларускай школы і Беларускага Інстытута Гаспадаркі і Культуры – супрацьдзеянне паланізацыі працягвалася стыхійна, надпольна. Цягу людзей да ведаў на роднай мове магла часткова задаволіць самаадукацыя. Шмат зрабіў у справе яе прапаганды часопіс “Беларускі летапіс”, выдаўцы якога заклікалі ўсе ўцалелыя палітычныя сілы да кансалідацыі. Аднак самаадукацыя не набыла масавага характару. Нешматлікая беларуская інтэлігенцыя ўсё ж не адмовілася ад самаахвярнай асветніцкай працы, асабліва сярод моладзі. Для гэтага выкарыстоўваліся любыя магчымыя сродкі, найперш друк.

Польскія ўлады у 1939 г. зрабілі чарговыя захады па пашырэнню асіміляцыі заходнебеларускага насельніцтва. Меры па ўзмацненню “польскага стану валодання” у Навагрудскім ваяводстве прысутнічалі ў сакрэтным плане, які быў распрацаваны ў красавіку 1939 г. З мноства мерапрыемстваў вылучым наступныя: поўнасцю выключыць з вучэбных планаў школ беларускую мову, перападрыхтаваць усіх настаўнікаў у духу клерыкальных, мілітарысцкіх ідэй, значна абмежаваць доступ да сярэдняй адукацыі дзецям няпольскага насельніцтва і інш. У дакуменце падкрэслівалася, што “польская школа павінна мець ясна паказаную палітычную мэту і адпаведна падрыхтаваны персанал”. Узмацнення паланізацыі дамагаўся беластоцкі ваявода Г. Асташэўскі ў сакрэтнай дакладнай запісцы ад 23 чэрвеня 1939 г. ў міністэрства ўнутранных спраў Польшчы. Ён выступаў за тое, каб беларускае насельніцтва не толькі вучылася па-польску, але і думала “у духу польскай дзяржаўнасці”.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ БРЕСТЧИНЫ В МЕЖВОЕННЫЙ ПЕРИОД (1921-1939 гг.)

Ковалева Н.Н.

Брестский политехнический институт

В конце XIX-начале XX века отведенная Бресту роль крупного железнодорожного узла, центра транзитной торговли и активное военное строительство на западных рубежах Российской империи стимулировали развитие промышленного производства в городе, формировали товарный характер земледелия и животноводства.

За годы I-й мировой войны Брест потерял почти половину жителей, было вывезено почти все, имеющее материальную ценность, разрушено 2500 зданий из 3670.

Произошедшее в 1921 году отделение западных районов Беларуси от БССР также пагубно отразилось на экономике этого региона. Брестчина вошла в состав польского государства, экономика которого находилась в состоянии экономического кризиса. В целях его преодоления польское правительство взяло значительные кредиты у западных государств, что повысило роль